

RETTSHJELPLOVEN

TILTAK FOR Å GI FUNKSJONSHEMMEDE
BISTAND FRA ADVOKAT

FFO Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon

FFOs skriftserie: 04/14 - Fri rettshjelp
ISSN: 0801 - 8065
Trykk: Allkopi 2014
Opplag: 150

Forord

Funksjonshemmede og kronisk syke har mange rettigheter, men ikke alle kjenner sine egne rettigheter. Hjelpeapparatet kjenner heller ikke alltid hvilke individuelle rettigheter vi har, eller hvilke forpliktelser de har. Rettigheter er viktig, men når den enkelte selv har ansvaret for å søke på de ulike ytelsene og tjenestene en trenger og har krav på, kan det være vanskelig å finne frem i paragrafjungelen. Enda verre blir det når reglene er vanskelige å forstå.

Det er en kjensgjerning at funksjonshemmede og kronisk syke i mange tilfeller ikke får sine lovfestede rettigheter oppfylt. Dette er blant annet dokumentert gjennom mange års registrering av henvendelser til FFOs Rettighetssenter.

Våren 2013 utarbeidet advokat Else Leona McClimans en juridisk betenkning om utviklingen av funksjonshemmedes rettssituasjon gjennom de siste 10 årene på oppdrag fra FFO. Hun konkluderte med at den største utfordringen for funksjonshemmede i 2013 var at de ikke får oppfylt de rettighetene de har. Det skyldes blant annet at dine rettigheter settes ut i praksis av kommunen der du bor. Den juridiske betenkningen omtaler også det faktum at rettsavgjørelser på velferdsrettens område er svært få. Vi mener dette illustrerer at det er få som etter å hå slåss mot systemet, orker å gå rettens vei for å få sin rett. I tillegg avgrenser ordningen med fri retts hjelp mot sentrale lover innenfor velferdsretten. Det reduserer ytterligere folks mulighet til å få prøvd sine rettigheter juridisk.

For at funksjonshemmede og kronisk syke skal få oppfylt rettighetene de har, må retts hjelploven utvides på flere områder. Dette notatet gir en gjennomgang og vurdering av de rettsområdene FFO mener bør inkluderes i retts hjelploven.

Oslo 2. april 2014

Liv Arum
Generalsekretær

Hva er fri rettshjelp?

Fri rettshjelp er advokatbistand som dekkes av staten. Vedtak om rettshjelp fattes av fylkesmannen og noen ganger av advokaten selv. Ordningen er regulert i rettshjelploven¹ og i rettshjelpforskriften².

Ordningen omfatter:

- Fritt rettsråd (rettshjelp i saker utenfor domstolene) etter lovens kapittel II.
- Fri sakførsel (rettshjelp i saker som går for domstolene) etter lovens kapittel II.

Loven gir bare rettshjelp på bestemte saksområder (prioriterte saker), og skiller mellom

- Prioriterte saker uten økonomisk behovsprøving.
- Prioriterte saker med økonomisk behovsprøving.
- Uprioriterte saker.

Økonomisk behovsprøving innebærer at du bare får fri rettshjelp hvis du har inntekt og formue under en viss grense.

Fritt rettsråd:

Eksempler på saker med behovsprøving:

- Klagesaker om trygd.
- Arbeidssaker ved oppsigelse/avskjed.
- Erstatning for personskade.

1. Lov om fri rettshjelp av 13. juni 1980

2. Forskrift om fri rettshjelp av 12. desember 2005

Fri sakførsel:

Eksempler på saker uten behovsprøving:

- Saker for kontrollkommisjonen etter psykisk helsevernloven.
- Saker hvor søksmål er anbefalt av Sivilombudsmannen.
- Fratakelse av rettslig handleevne etter vergemålsloven.

Eksempel på saker med behovsprøving:

- Anke til Trygderetten.

Unntak

I tillegg til lovens oppstilling av saker, kan det unntaksvis gis fri rettshjelp dersom saken ligner eller berører søker i spesiell stor grad. Unntaket praktiseres strengt.

Egenandel

Fri rettshjelp er ikke nødvendigvis gratis. Den som får innvilget fri rettshjelp må betale en egenandel i prioriterte saker med behovsprøving. Egenandel beregnes etter den offentlige salærsats. Det betales ikke egenandel i prioriterte saker uten behovsprøving.

Historisk tilbakeblikk

I 1980 fikk vi den første rettshjelploven som samlet, forenklet og forbedret reglene om fri rettshjelp. Frem til da var reglene spredt på en rekke særlover, departementale forskrifter og rundskriv.¹

Rettshjelploven åpnet for bistand i meget vid utstrekning. Fritt rettsråd ble innvilget dersom rettshjelp var nødvendig og det ikke var urimelig at det offentlige ga bistand. I saker om fri sakførsel inneholdt loven en spesifisering av prioriterte områder der fri sakførsel ble innvilget, men også en regel hvor Fylkesmannen etter en samlet vurdering kunne innvilge rettshjelp når han fant det rimelig. Loven hadde inntekts- og formuesgrenser der inntektsgrensene ble satt etter et nettobeløp og det var differensierte grenser avhengig av forsørgerbyrde. Det var unntaksmuligheter fra inntekts- og formuesgrensene dersom særlige forhold gjorde det rimelig.

Rettshjelpsloven ble vesentlig endret i 1984. Loven ble innsnevret slik at rettsråd normalt bare ble gitt i saker om familierett, husleie, oppsigelse og avskjed i arbeidsforhold, trygde- og pensjonssaker, og erstatning for personskade/tap av forsørger. I andre saker skulle det bare gis rettshjelp der sterke, personlige, velferdshensyn tilsa det.

Inntektsgrensene ble hevet i 1995, men grensen ble satt etter et bruttobeløp. I tillegg ble blant annet flere av de prioriterte områdene innsnevret.

I 2005 ble det blant annet foretatt en viss utvidelse av de prioriterte områdene, samtidig som man snevret inn både de økonomiske og de materielle unntaksbestemmelsene.

---

1. Olaf Halvorsen Rønning og Heike Kristine Bentsen, Bruken av unntaksbestemmelsene i lov om fri rettshjelp (2008)

Retthjelpsordningen er gradvis blitt innsnevret og er ikke lengre det brede velferdsmessige retthjelpssystemet det en gang var. Årsaken har hovedsaklig vært hensyn til økonomi og forenkling. Retthjelplovens unntaksbestemmelse², som åpner for å innvilge fri retthjelp utover de prioriterte sakene og inntektsgrensene, gir på ingen måte retthjelp i alle saker der det er behov for det, og praktiseres ulikt i fylkene.

---

2. Lov om fri retthjelp § 11, 3. og 4. ledd

- Det er behov for rettshjelp

Else McClimans peker i sin utredning på at funksjonshemmede og kronisk syke underforbruker eksisterende rettigheter¹. Mange vet ikke hva de har krav på. Manglende innhenting av informasjon og mangelfull etterlevelse av forvaltningens veiledningsplikt fører til at mange ikke fremmer riktig søknad i rett tid overfor den myndighet som har ansvar for å oppfylle rettigheten.

Mange funksjonshemmede benytter heller ikke klagemuligheten de har hvis de er uenig i et vedtak. Om vedtaket ikke inneholder nok informasjon om klageadgang (til hvem og innen hvilke frister), er det mange som lar være å klage et avslag.

McClimans trekker frem at dette kan skyldes blant annet manglende tilgang til rettshjelp. Mange funksjonshemmede og kronisk syke har en utfordrende hverdag. Mye energi og krefter går med til å klare dagligdagse oppgaver. Å få et avslag på en klage og i tillegg være sin egen advokat kan føles uoverkommelig.

Det er i tillegg lite rettspraksis på rettsområdene utdanning, helse- og omsorg og velferd. Det kan synes som funksjonshemmede i liten grad benytter seg av juridiske virkemidler for å kreve sine rettigheter. Det er et rettssikkerhetsproblem at saker på disse områdene ikke tas til domstolene. Man har da kun forvaltningspraksis å forholde seg til, som heller ikke er allmenn kjent. Sivilombudsmannen har i flere uttalelser avdekket forvaltningspraksis i strid med regelverket. Men i motsetning til en dom, er ikke uttalelsene til Sivilombudsmannen bindende.

---

1. Else Leona McClimans: utviklingen av funksjonshemmedes rettssituasjon de siste 10 år

McClimans trekker videre frem at kommuner ikke oppfyller lovpålagte plikter. Det er også Rettighetscenterets erfaring. Lovpålagte rettigheter brytes ved at vedtak ikke oppfylles i praksis. Kommunene oppfyller ikke de rettighetene de etter lov er pålagt å yte. Ofte kan et vedtak være riktig rent juridisk, men innholdet i vedtaket oppfylles ikke i praksis. Det er heller ingen sanksjoner i lovverket ved manglende oppfyllelse av tjenester.

Et eksempel på manglende oppfyllelse av vedtak er sak 2013/0308:

”Innringer har en progredierende sykdom. Han fikk et vedtak om brukerstyrt personlig assistanse for tre år siden. Kommunen har ikke gjort noe for å hjelpe han med å finne en assistent. Lurer på hva han bør gjøre”.

Veiledningsplikt er ikke tilstrekkelig

Det offentlige har en lovpålagt veiledningsplikt¹. Men innholdet kan variere med hensyn til hvilke ressurser og hvor mye tid som er tilgjengelig.

Det er ikke mulig å klage på brudd på veiledningsplikten på annen måte enn å levere en serviceklage til NAV. Brudd på veiledningsplikten eller dårlig service får heller ingen konsekvenser. Det er opp til hvert enkelt forvaltningsorgan og saksbehandler å definere hva slags veiledning det skal gis ut fra tilgjengelige ressurser.

Flere som kontakter Rettighetssenteret opplyser at de ikke har fått den veiledningen de har krav på. Enkelte forteller at de ikke har nådd frem til saksbehandler eller at saksbehandleren ikke har klart å forklare hva gjeldende rett er på en forståelig måte. Flere oppgir også at de ikke stoler på den informasjonen ulike offentlige instanser gir, og de ønsker å sjekke med en uavhengig part.

Et eksempel på manglende veiledningsplikt er sak 2009/0960:

Saken gjelder funksjonshemmet kvinne som trenger hjelp i hjemmet, blant annet hjelp til husvask. Hun betaler noen for å gjøre dette privat. Lurer på om hun kan få dette dekket av NAV. Hun har spurt kommunen om hjelp, men de sa at hjemmehjelp var forbeholdt eldre folk.

I saken ovenfor var det manglende kompetanse hos forvaltningen som førte til at de ikke oppfylte sin veiledningsplikt. Det ble ikke bare gitt dårlig veiledning - det blir også gitt helt feil veiledning (praktisk bistand som hjem-

1. Forvaltningsloven § 11

mehjelp tildeles etter behov, ikke etter alder). Selv om en stiller helt konkrete spørsmål, er det altså ikke sikkert man får svar eller riktig svar. Ofte vet man heller ikke selv hvilke spørsmål man faktisk bør stille. Da er det vanskelig å få relevant informasjon.

Enkelte ganger stiller en spørsmål som ligger utenfor saksbehandlers saksområde. Vi ser da ofte at saksbehandler ikke er flink nok til å vise videre til rette instans for veiledning. I tillegg til mangel på tilstrekkelig kompetanse avdekker flere henvendelser til Rettighetssenteret at mange føler seg utsatt for en "ovenfra og ned holdning" i forvaltningen. Flere opplyser at de føler at saksbehandler ikke har forståelse for deres situasjon og utfordringer, og mange opplever at de ikke blir tatt på alvor.

Fri rettshjelp innvilges ikke hvis man kan få bistand gjennom andre ordninger.² Loven unntar uttrykkelig det som omfattes av det offentlige opplysnings- og veiledningsplikt. FFO erfarer at det offentlige veiledningsplikt ikke alltid fungerer slik den bør. I tillegg er ikke veiledningsplikten absolutt. Hvilken veiledning en får, avhenger av ressurser. Ofte blir en kun henvist til nettsiden til forvaltningsorganet. Lovens avgrensning tar heller ikke tilstrekkelig hensyn til at det offentlige ofte oppfattes som en motpart og ikke en støttespiller.

FFO støtter den offentlige veiledningsplikten. Vi ønsker i utgangspunktet ikke at en advokat skal gjøre oppgavene til det offentlige. I rundskrivet til lov om fri rettshjelp³ åpnes det imidlertid for at det unntaksvis kan innvilges fri rettshjelp, også på områder der det offentlige har opplysnings- og veiledningsplikt hvis søker er "særlig ressurs svak eller befinner seg i en tvangssituasjon". Denne muligheten må kunne brukes mer aktivt etter en konkret vurdering i den enkelte sak. For eksempel kan dette være aktuelt i sammensatte og komplekse saker.

---

2. Lov om fri rettshjelp § 5

3. Rundskriv G-12/05, punkt 2.2.6

Hvorfor det er behov for utvidelse?

I den senere tid har en fått flere rettigheter. Men de er omfattende og kompliserte, og rettshjelploven er ikke i samsvar med utviklingen av nye rettigheter. Det er først de siste årene at det har vært økt oppmerksomhet på menneskerettigheter og rettigheter for funksjonshemmede.

FFO mener dette bør gjenspeiles i lovene rettshjelploven omfatter. Diskrimineringslovene¹, pasient- og brukerrettighetsloven og opplæringsloven inneholder regler om rett til sentrale velferdsgoder, men er ikke omfattet av rettshjelploven. Det betyr at man i slike saker må betale for advokatbistanden selv.

Norge er blitt kritisert av menneskerettighetskomiteen for vår ordning med fri rettshjelp.² Menneskerettskomiteens merknader til Norges fjerde rapport til FNs Menneskerettskomité kritiserte den lave inntektsgrensen og begrensningen i saklig dekningsområde for fri rettshjelp. Komiteen anbefalte reform av ordningen.

Norge har nylig ratifisert konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne der tilgang til rettssystemet er en sentral rettighet.³

Fri rettshjelp koster, men kostnadene er ikke uforholdsmessige når man ser på hva som en kan oppnå, nemlig oppfyllelse av lovfestede rettigheter for utsatte grupper. Når Stortinget har valgt å gi individuelle rettigheter, og samtykket til ratifisering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker

1. Likestillingsloven, Diskrimineringsloven og Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

2. http://www.regjeringen.no/pages/38088895/CCPR_list_of_issues.pdf og http://www.regjeringen.no/pages/38088895/Komiteens_avsluttende_anbefalinger.pdf

3. FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne, artikkel 13

med nedsatt funksjonsevne, må det finnes mekanismer som sikrer at disse rettighetene blir oppfylt i praksis.

FFO mener at den svært begrensede tilgangen til fri rettshjelp for funksjonshemmede og kronisk syke er et rettssikkerhetsproblem. Det er behov for å utvide loven om fri rettshjelp. FFO mener at diskrimineringslovene⁴, pasient- og brukerrettighetsloven og opplæringsloven må være prioriterte saksområder. I tillegg mener vi at alle saker etter folketrygdloven må omfattes.

---

4. Likestillingsloven, Diskrimineringsloven og Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

Elevers behov for advokatbistand

Opplæringsloven gjelder både for grunnskolen og videregående opplæring. FFOs mål er å sikre barn og unge med funksjonshemming og kronisk sykdom gode oppvekstvilkår, og at alle får reell adgang til skoler og utdanning på alle nivåer og områder. Evnen og muligheten til å leve et selvstendig og fullverdig liv begynner i barnehage og skole.

Eksempel på manglende oppfyllelse av lovfestede rettigheter på skoleområdet er sak 2013/0034:

Innringer har en sønn i barneskolen med ADHD. Har store atferdsproblemer. Har frem til nå hatt assistent på heltid. Skolen har siste halvåret trappet ned til 15 timer assistent per uke. Det har fungert dårlig. Stikker av fra skolen og nekter å gå på skolen. Har derfor bedt om å få flere assistent-timer. Rektor sier at skolen ikke har ressurser til mer enn 15 timer og at et vedtak fra fylkesmannen ikke vil endre på det.

FFO erfarer gjennom henvendelser til Rettighetssenteret at mange dessverre ikke får oppfylt de lovfestede rettighetene de har i skolen. Riksrevisjonens rapport om spesialundervisning¹, Fylkesmannens nasjonale tilsyn² og Rettighetssenterets rapport om spesialundervisning i praksis³ er bevis på et stort udekket rettshjelpbehov på opplæringslovens område.

Når lovfestede rettigheter brytes, svekkes funksjonshemmede barns livskvalitet og mulighet til samfunnsdeltagelse senere i livet. Dette er kritisk,

1. Riksrevisjonens undersøkelse av spesialundervisning i grunnskolen, Dokument 3:7 (2010-2011)
2. Rapport fra felles nasjonalt tilsyn med opplæringsområdet 2007, Utdanningsdirektoratet
3. Rett til spesialundervisning i praksis? En rapport om spesialundervisning i grunnskolen og videregående opplæring, FFOs Rettighetssenter (2008)

da grunnleggende skoleferdigheter er en nødvendig forutsetning for videre utdanning og deltagelse i arbeidslivet.

Saken ovenfor illustrerer at det er et klart behov for rettshjelp også på opplæringslovens område. Klagerett til Fylkesmannen ivaretar ikke rettsikkerheten til elevene på en god nok måte. Selv om det er en klageordning er det heller ikke alle som bruker ordningen. De orker ikke ta kampen alene og det er viktig å få støtte hvis det oppstår en konflikt. Uten rettshjelp er det lett å gi seg og dermed ikke få oppfylt de rettighetene en faktisk har. Med fri rettshjelp får man tilgang til en advokat og kan ta saken sin til domstolen.

Det er ikke noen lovpålagt ombudsordning på opplæringslovens område. Riktig nok finnes det elev- og lærlingombud i flere fylker, men det er opp til hvert enkelt fylke å ha dette. Ombudene har også svært begrenset kapasitet til å gå inn i enkeltsaker og vil ikke utgjøre noe fullverdig erstatning for rettshjelp.

- **Det er behov for å utvide rettshjelplovens §§ 11 og 16 til å omfatte enkelte saker etter opplæringsloven.**

Pasient og brukers behov for advokatbistand

Pasient- og brukerrettighetsloven gir pasient og bruker rett til nødvendige helsetjenester fra kommunen og spesialisthelsetjenesten, og nødvendige omsorgstjenester fra kommunen. Stortingsmeldingen «Om offentlig rettshjelp¹» foreslår fri rettshjelp i saker om brudd på helse- og omsorgstjenesteloven.

FFO mener at alle brudd på pasient- og brukerrettighetsloven bør være et prioritert område etter rettshjelploven. Rett til nødvendige helse- og omsorgstjenester er i kjernen av velferdsstaten.

Pasient- og brukerrettighetsloven gir rettigheter som ikke bare sikrer liv og helse, men også muligheten til å leve et selvstendig og fullverdig liv. Som kjent kan kommuneøkonomi ha en betydning for omfanget av og kvaliteten i tjenestetilbudet. Tilbudet man får avhenger i stor grad av hvor i landet en bor.

Et eksempel på at det er behov for rettshjelp på helse- og omsorgstjenestelovens område er sak 2013/0132:

Innringer er far til en multifunksjonshemmet gutt. Gutten bor i en kommunal bolig og har kommunale helse- og omsorgstjenester. Han har vedtak på at assistent skal ta han med på turer, kino mv. Faren er oppgitt over at selv om det står i vedtaket at gutten har behov for aktivisering, får han ikke hjelp til å delta i noen fritidsaktiviteter. Som begrunnelse viser kommunen til arbeidsmiljøloven. Fylkesmannen har anbefalt faren å skaffe en advokat.

1. St.meld. nr. 26 (2008-2009)

Det er et pasient- og brukerombud i hvert fylke.² Pasient- og brukerombudet skal arbeide for å ivareta pasientens og brukerens behov, interesser og rettssikkerhet overfor den statlige spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten, og for å bedre kvaliteten i disse tjenestene³.

Dette er en svært god ordning, men er ikke tilstrekkelig for å oppfylle lovfestede rettigheter på området. Ombudene har for begrenset kapasitet, ingen formell myndighet og de fører ikke saker for domstolene. Det er derfor behov for rettshjelp utover den bistanden ombudene kan gi.

Utfordringene i å få oppfylt sin rett til forsvarlige helse- og omsorgstjenester viser at det er et klart behov for en utvidelse av ordningen med fri rettshjelp på dette området.

- **Det er behov for å utvide rettshjellovens §§ 11 og 16 til å omfatte saker etter pasient- og brukerrettighetsloven.**

---

2. Pasient- og brukerrettighetsloven § 8-2

3. Pasient- og brukerrettighetsloven § 8-1

Advokatbistand i diskrimineringsaker

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (dtl) trådte i kraft 1. januar 2009. For første gang fikk man et lovfestet forbud mot å diskriminere noen på grunn av nedsatt funksjonsevne.

FFOs Rettighetssenter mottar til tross for dtl stadig henvendelser fra mennesker som mener seg utsatt for ulovlig diskriminering.

Et eksempel på en henvendelse om diskriminering er sak 2012/0477:

Saken gjelder kvinne med synshemming. Kvinnen er utdannet barneverns-pedagog. Hun har søkt mange jobber ved barnevernsinstitusjoner, men blir kun ansatt som ekstrahjelp og i midlertidige stillinger. Hun ønsker fast jobb, men har da fått høre at det vil hun ikke få fordi det er et krav (som ofte nevnes i utlysningstekster) med førerkort. Hun kan ikke få førerkort. Hun mener selv at dette kravet er unødvendig fordi når man er ute med barna, er det alltid flere enn en voksen som er med og noe krav om førerkort blir da strengere enn nødvendig ut fra arbeidsoppgavene. Hva kan hun gjøre? Er dette diskriminering?

Nedsatt funksjonsevne er det diskrimineringsgrunnlaget som Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) får flest klager og henvendelser på.¹ Diskriminering er en barriere for funksjonshemmedes deltagelse i samfunnet, og er i strid med funksjonshemmedes menneskerettigheter.²

LDO håndhever diskrimineringslovene, gir veiledning og har en pådriverrolle på området. Ombudsordningen er viktig, men gir ikke et godt nok

1. http://www.ldo.no/Global/statistikk/2013-08/LDO%20%C3%85rsstatistikk%202013%20f%C3%B8rste%20halv%C3%A5r_august%202013.pdf

2. CRPD artikkel 5

diskrimineringsvern alene.³ Ombudet har ikke sanksjonsmyndighet og kan bare uttale seg om hvorvidt det foreligger ulovlig diskriminering og gi anbefalinger.

Hvis en part er uenig i ombudets uttalelse kan saken bringes inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda. Nemnda har myndighet til å pålegge stansing og retting. Skal en fremme et krav om erstatning må saken opp for domstolene. Ombudet opptre ikke som partsrepresentant eller rettshjelper. Å få advokatbistand gjennom fri rettshjelp kan være avgjørende for at diskrimineringsvernet skal være reelt.

St.meld. nr. 26 (2008-2009) «Om offentlig rettshjelp» og NOU 2011:18 «Struktur for likestilling» anbefaler fri rettshjelp i diskriminerings saker. Det vil gi et mer effektivt vern mot diskriminering, og FFO støtter dette synet.

- **Det er behov for å utvide rettshjelploven §§ 11 og 16 til å omfatte saker etter diskrimineringslovene.**

---

3. NOU 2012:18 Politikk for likestilling

Advokatbistand i trygdesaker

I dag er det bare i klagesaker etter folketrygdloven en kan ha rett til fri rettshjelp. Dette forutsetter at den det gjelder har fått et enkeltvedtak en ønsker å klage på.

FFO erfarer at mange har et stort behov for hjelp og veiledning i prosessen frem til det blir fattet et vedtak. Bakgrunnen er at alt for mange opplever at NAV svikter; de får ikke nødvendig informasjon, saksbehandlingsfeilene er mange og oppfølgingen svikter. Riksrevisjonen har også påpekt at NAV bør gi bedre oppfølging til brukere med behov for koordinerte tjenester.¹

FFO får mange henvendelser fra fortvilte mennesker som møter problemer i NAV. I 2013 gjaldt 37 prosent av alle henvendelsene saker etter folketrygdloven. Tallet har ligget stabilt høyt de siste årene. I 2010 utarbeidet Rettighetssenteret i FFO en rapport om brukernes erfaringer med NAV.² Rapporten analyserer saker innenfor folketrygdlovens område som Rettighetssenteret har behandlet i 2009 og deler av 2010, totalt 719 saker. Gjennomgangen avdekket en rekke alvorlige tilfeller av feil og svikt i NAV.

Når NAV svikter, eller når brukere har behov for ekstra hjelp, er det behov for at instanser utenfor NAV kan bistå. På trygdeområdet er det ikke noe NAV-ombud som kan bistå med råd og veiledning. En blir derfor ofte stående helt alene. Ofte er det også vanskelig å henvende seg til NAV for veiledning fordi NAV blir oppfattet som en motpart i saken. FFO mener at saker etter folketrygdloven må omfattes av rettshjelploven slik at den det gjelder kan få bistand fra en advokat.

1. Dokument 3:16 (2011-2012) Riksrevisjonens undersøkelse av partnerskapet mellom staten og kommunen i NAV

2. Hvor skal grensen gå? En rapport om brukernes erfaringer med dagens organisering av NAV (FFO 2010)

Et eksempel på behovet for bistand i prosessen fram til vedtak er sak 2012/0532:

Saken gjelder mann som mottar AAP fra NAV. Han har ADHD, angst og depresjon. Han har deltatt på ulike arbeidsrettede tiltak, men manglet aktivitetsplan. Etter at han i lengre tid hadde etterlyst en slik plan, utarbeidet saksbehandler planen uten at han selv fikk delta. Planen var helt overordnet og upersonlig og det sto ikke noe der om hva slags tilrettelegging han hadde behov for. Han deltok på et kurs uten å få tilrettelegging. [...] Kursholder virket fiendtlig når han spurte om noe.

Han synes NAV burde følge han opp mer fordi han har stort behov for det for å kunne fullføre. Han fikk beskjed om at han skulle begynne på individuell karriereoppfølging, men fikk aldri beskjed om når det skulle starte opp. Han har hatt mange saksbehandlere i NAV og vet aldri hvem han skal foreholde seg til. Når han har tatt kontakt har ofte saksbehandler vært sykemeldt eller har sluttet. Stadig må han fortelle historien sin på nytt og han har enda ikke opplevd at saksbehandler har satt seg skikkelig inn i saken eller tatt han med på råd om fremtidsplaner. Han opplever ikke å bli trodd og synes han stanger hodet i veggen når det gjelder NAV. Han vet ikke hvor lenge han holder ut og frykter at han kommer til å ende opp med uførepensjon - selv om han vil jobbe.

- **Det er behov for å utvide rettshjelploven § 11 og § 16 til å omfatte alle saker etter folketrygdloven.**

Heving av inntekts- grensen for fri rettshjelp

Inntektsgrensen for fri rettshjelp er svært lav. Per 2014 er grensen på 246 000 kr i brutto årsinntekt for enslige og 369 000 kr i bruttårsinntekt for ektefeller og andre som lever sammen med felles økonomi.¹ Selv om bruttoinntekten er høyere enn den fastsatte grensen, er det mange som ikke har råd til å betale for en advokat.

Den reelle betalingsevnen blir liten når skatt, utgifter til bolig og andre faste utgifter trekkes fra. I tillegg er det kjent at funksjonshemmede og kronisk syke har en del ekstrautgifter knyttet til sykdom som ikke kompenseres av det offentlige. Den økonomiske belastningen med å betale for advokat selv, vil knekke økonomien til mange.

Et tenkt eksempel:

Per er enslig. Han tjener kr. 300 000 i året og betaler 28 % skatt (etter personfradrag). Han har da en netto årsinntekt på kr. 229 202. Det vil si at han har kr. 19 100 per måned. Statens institutt for forbruksforskning, SIFO, anslår at en enslig person bruker per måned kr. 2 520 på mat og drikke, kr. 650 på personlig pleie og kr. 3 950 på bilutgifter.²

I tillegg til dette leier Per en bolig til kr. 10 000 per måned. Han er rullestolbruker og er avhengig av å ha en tilrettelagt bolig. Ut fra dette har han kr. 1 980 til rådighet per måned. Han har også en del utgifter knyttet til sykdom som medisiner, egenandel på praktisk bistand med mer.

1. Forskrift til lov om fri rettshjelp § 1-1
2. SIFOs Referansebudsjett for forbruksutgifter 2013

Dette eksemplet viser at selv om en har inntekt over inntektsgrensen så har en ikke nødvendigvis råd til å kunne betale for en advokat.

FFO mener inntektsgrensen må samsvare med hva som til enhver tid anses som tilfredsstillende levestandard i Norge. Dagens inntektsgrense bidrar til å opprettholde sosiale forskjeller. Det er derfor behov for å heve dagens inntektsgrense. Det bør vurderes å knytte inntektsgrensen for fri retts hjelp til folketrygdens grunnbeløp som er gjenstand for årlig justering.

- **FFO mener at inntektsgrensen i forskrift til lov om fri retts hjelp § 1-1 må heves.**

Oppsummering

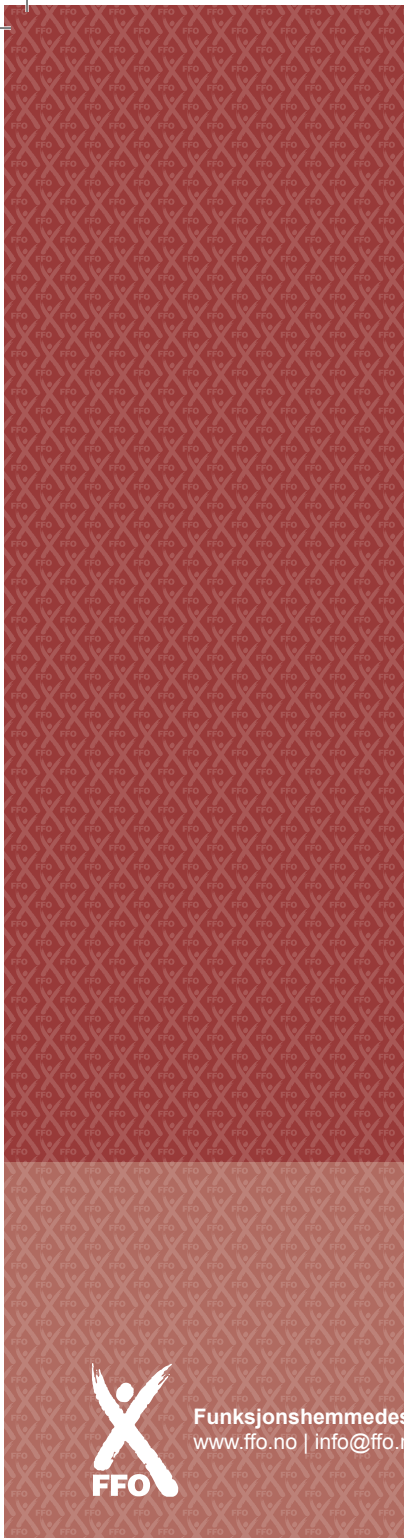
- FFO mener det er behov for å utvide rettshjelplovens §§ 11 og 16 til å omfatte enkelte saker etter opplæringsloven.
- FFO mener det er behov for å utvide rettshjelplovens §§ 11 og 16 til å omfatte saker etter pasient- og brukerrettighetsloven.
- FFO mener det er behov for å utvide rettshjelploven §§ 11 og 16 til å omfatte saker etter diskrimineringslovene.
- FFO mener det er behov for å utvide rettshjelploven § 11 og 16 til å omfatte alle saker etter folketrygdloven.
- FFO mener inntektsgrensen i forskrift til lov om fri rettshjelp § 1-1 må heves.

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, Mariboestgate 13, 0183 Oslo
www.ffa.no | info@ffa.no | 815 56 940

